

**ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ****ACTIVITIES OF THE NATIONAL POLICE IN THE CONDITIONS OF MARTIME:
SOME PROBLEMS****Ковбаса В.М., к. ю. н.,****доцент кафедри загальноправових дисциплін***Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ***Кусько Р.В., викладач кафедри загальноправових дисциплін***Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ***Дрозд Т.В., викладач кафедри загальноправових дисциплін***Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Стаття присвячена висвітленню окремих проблемних питань в організації діяльності Національної поліції України за умов воєнного стану. Досліджуються проблемні аспекти виконання поліцією своїх службових завдань та покладених на неї державою повноважень в умовах дії правового режиму воєнного стану. Зазначається, що воєнний стан в Україні є особливим правовим режимом діяльності не тільки органів поліції, але й в цілому органів державної влади, місцевого самоврядування у виняткових обставинах, які пов'язані не тільки з обставинами зовнішнього характеру – необхідністю відбиття агресії проти України, але й потребами забезпечувати громадський порядок та безпеку всередині держави, що на сьогодні визначено першочерговими завданнями органів Національної поліції України. Зауважується, що організація діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану визначається чинним законодавством, насамперед законами України «Про правовий режим воєнного стану», «Про Національну поліцію» і залежать безпосередньо від тих завдань, які покладено на Національну поліцію. Звертається увага на те, що в умовах воєнного стану Національна поліція виконує загальні і спеціальні завдання як захисного, так і правоохоронного спрямування, що потребує вжиття заходів, направлених на оптимізацію її діяльності для забезпечення ефективного виконання визначених державою повноважень. Досліджуються питання щодо наданих поліції додаткових повноважень, необхідність у яких виникає на період дії воєнного стану в країні. Здійснюється аналіз окремих ноормативно-правових актів, спрямованих на регламентацію діяльності Національної поліції в складних умовах сьогодення. Акцентується увага на необхідності вдосконалення, конкретизації та систематизації нормативно-правової бази з метою створення комплексної в системі військового управління і забезпечення функціонування її складових в умовах правового режиму воєнного стану. Досліджено і виокремлено ці завдання. Обґрунтовується необхідність удосконалення механізмів взаємодії та розмежування повноважень поліції з органами державної влади та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Ключові слова: поліція, Національна поліція, воєнний стан, діяльність, проблеми.

The article is devoted to the coverage of some problematic issues of the National Police in martial law. It is noted that martial law in Ukraine is a special legal regime not only for the police, but also for public authorities, local governments in exceptional circumstances, which are related not only to external circumstances – the need to repel aggression against Ukraine, but also the need to ensure public order and security in the middle of the state, which is now the responsibility of the National Police of Ukraine. Attention is drawn to the fact that under martial law the National Police performs general and special tasks, both protective and law enforcement. These tasks are researched and singled out. The necessity of improving the mechanisms of interaction and delimitation of the powers of the police with the bodies of state power and local self-government in the conditions of martial law is substantiated.

The regulation of the main issues of the introduction and operation of the martial law regime in Ukraine has been carried out in considerable detail. However, issues related to the organization of police activities and their performance of official duties in the martial law need to be developed, specified and systematized in order to create a comprehensive system of legal acts aimed at detailed regulation of the National Police in military management and functioning. its components in the legal regime of martial law. One of the main tasks is to prevent excessive restriction of constitutional rights and freedoms of man and citizen, abuse of power by police officers in the implementation of police tasks in the legal regime of martial law.

The solution to the problem could be a comprehensive, accurate and clear definition, formulation and normative consolidation in a single legal act of the range of tasks, functions and boundaries of activities, rights and responsibilities and procedures of the National Police during martial law. This would improve the interaction and delimitation of competencies of the police, military and law enforcement agencies and improve the organizational framework for ensuring the effective implementation of martial law.

Key words: police, National police, martial law, activity, problems.

Постановка проблеми. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження кон-

ституційних прав і свобод людини і громадянина, та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

У зв'язку із військовою агресією Російської Федерації, указом Президента України № 64/2022 було введено на території України воєнний стан [1] строком на 30 днів. З цього часу дія воєнного стану на території України неодноразово продовжувалася. Зокрема, указом Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 17.05.2022 № 341 строк дії воєнного стану продовжено з 05 години 30 хвилин 25 травня 2022 року строком на 90 діб [2].

Слід зазначити, що воєнний стан в Україні є особливим правовим режимом діяльності не тільки поліції, але й органів державної влади, місцевого самоврядування у виняткових обставинах, які пов'язані не тільки з обставинами зовнішнього характеру – необхідністю відбиття агресії проти України, але й потребами забезпечувати громадський порядок та безпеку в середині держави. Ці функції наразі покладено на органи Національної поліції.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання щодо діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану розглядалися у наукових працях Ю. Г. Барабаша, В. В. Белевцевої, С. С. Засунька, І. В. Кириленка, М. П. Кучерявенка, С. О. Кузніченна, М. М. Медвідь, В. А. Молотай, В. І. Олефіра, К. М. Пасинчука, Х. П. Ярмачі та інших вчених. Однак проблеми дослідження діяльності Національної поліції у сучасних умовах існуючого воєнного стану не були предметом наукових досліджень.

Метою наукової розвідки є з'ясування особливостей діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану та висвітлення проблемних питань, які виникають під час виконання завдань та функцій поліції.

Викладення основного матеріалу. Діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування в умовах введення воєнного стану зводиться до сприяння військовому командуванню та військовим адміністраціям у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану, а також у безпосередньому вирішенні завдань оборони держави та певної території. Національній поліції у цій ситуації відведено особливе місце, зумовлене змістом її завдань і функцій не тільки в умовах воєнного стану, але й тих, які визначені Законом України «Про Національну поліцію» [3]. Адже саме від ефективності роботи Національної поліції залежить безпосереднє забезпечення внутрішньої безпеки держави в умовах існуючого воєнного стану.

Особливості організації діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану визначено чинним законодавством, насамперед законами України «Про правовий режим воєнного стану» [4], «Про Національну поліцію» і залежать безпосередньо від завдань, які покладені на поліцію. З урахуванням заходів правового режиму воєнного стану, наявної інформації, інших факторів, ці завдання можуть корегуватися.

Так, Законом України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану», внесено доповнення до ст. 23 (поліцію наділено новими повноваженнями), зокрема:

1) за письмовим запитом безоплатно одержує від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформацію, необхідну для виконання визначених цим Законом завдань та повноважень поліції, у тому числі стосовно військовополонених, у вигляді та у формі, що зазначені в такому запиті. Суб'єкти, яким адресовано відповідний запит, зобов'язані протягом трьох днів, а в разі неможливості – не пізніше 10-денного строку з дня отримання запиту, надати відповідну інформацію або повідомити про причини, що перешкоджають її наданню;

2) здійснює конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охороняє їх у залі суду. Перелік місцевих загальних судів, відповідних установ попереднього ув'язнення (крім гауптвахт) та ізоляторів тимчасового тримання, з/до яких поліцією здійснюється конвоювання таких осіб, визначається Міністром внутрішніх справ України;

3) у випадках, передбачених законом, утримує в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, щодо яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також обвинувачених і засуджених;

4) у межах визначеної законодавством компетенції здійснює розмінування, що має оперативний характер, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень;

5) організовує роботу з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт;

6) здійснює техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху;

7) здійснює представництво та забезпечує виконання зобов'язань України в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі та виступає як Національне центральне бюро Інтерполу;

8) здійснює співробітництво з Європейським поліцейським офісом (Європол) та діє як Національний контактний пункт між компетентними органами України та Європолом;

9) організовує взаємодію правоохоронних та інших державних органів України з Міжнародною організацією кримінальної поліції – Інтерполом, Європейським поліцейським офісом (Європолом), а також компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу;

10) здійснює збирання біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання;

11) здійснює адміністративний нагляд відповідно до Закону [3].

Крім того, розширено підстави для перевірки поліцейським документів особи та зупинення транспортного засобу. Так, документи підлягають перевірці у разі: якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи, або самовільно залишила місце для утримання військовополонених; якщо наявна інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених.

Також передбачено, що під час дії режиму воєнного стану поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я будь-якої форми власності [5].

Забезпечуючи охорону публічного порядку та безпеки в умовах воєнного стану, поліцейські використовують такі методи впливу як переконання, припинення та примус. Роз'яснювальна робота, як основний метод правоохоронної діяльності поліції [10; 11; 12], переконання громадян у необхідності свідомого і добровільного виконання заходів правового режиму воєнного стану, недопущення не тільки їх порушення, але й вчинення будь-яких протиправних дій є необхідною умовою сприяння ефективному проведенню мобілізації, забезпечення стану правопорядку та дотримання заходів правового режиму воєнного стану.

Наприклад, особовий склад поліції Чернівецької області цілодобово забезпечує правовий режим воєнного стану, а також продовжує виконувати свої основні завдання: реагує на звернення громадян, охороняє правопорядок, попереджає та припиняє порушення, документує і розкриває злочини. Спільно з військовослужбовцями та добровольцями поліцейські контролюють в'їзд і виїзд до Чернівецької області на 5 блокпостах, стежать за переміщенням людей, транспорту і вантажів, оглядають і пере-

віряють їх. Так, від початку запровадження воєнного стану правоохоронці перевірили на блокпостах більше 38 тисяч громадян. Для належної життєдіяльності регіону наряди поліції посилено охороняють об'єкти критичної інфраструктури, будівлі органів державної влади, залізничні шляхи, а також патрулюють населені пункти області [6].

Крім того, працівники Національної поліції України продовжують виконувати свої функції і безпосередньо на лінії зіткнення: допомагають людям евакуюватися, рятують з-під обстрілів та доставляють місцевим мешканцям гуманітарну допомогу. Від початку повномасштабного російського вторгнення підрозділи поліції отримали та опрацювали понад 2 млн 100 тисяч повідомлень від громадян, розпочали майже 14 тисяч кримінальних проваджень за фактами злочинів, вчинених військовослужбовцями Російської Федерації, зареєстрували понад 53 тисячі кримінальних правопорушень, розпочали понад 550 кримінальних проваджень за колабораціонізм (90 осіб вже отримали повідомлення про підозру), затримали 779 осіб за підозрою у диверсійній діяльності, зафіксували майже 11 тисяч майнових злочинів, з яких більше 10 тисяч – крадіжки. Понад 2300 підозрюваних осіб встановлені. Зареєстрували понад 11 тисяч ДТП, в яких загинуло 444 особи. Заблокували понад 2800 «ворожих інформканалів» із загальною аудиторією більш ніж 23 млн користувачів [7].

Отже, можна зазначити, що в умовах воєнного стану Національна поліція виконує загальні і спеціальні завдання як захисного, так і правоохоронного спрямування.

Навіть якщо Національна поліція забезпечує правопорядок в умовах воєнного стану, дотримання законності є необхідною умовою їх діяльності. Дотримання законності забезпечується систематичним контролем з боку вищих органів управління, правом адміністративного та судового оскарження, контролем громадськості та засобів масової інформації. Дії Національної поліції в умовах воєнного стану повинні бути юридично грамотними, сприйматись громадянами, чії права та свободи обмежуються, як справедливі і законні. Незаконні дії працівників поліції можуть завдати значної шкоди.

Наступне питання, яке варто розглянути, стосується взаємодії Національної поліції з військовою адміністрацією, іншими правоохоронними органами та органами територіальної оборони і розмежування між ними повноважень.

На нашу думку, можна виокремити такі форми взаємодії поліції в умовах правового режиму воєнного стану: оперативний обмін інформацією; проведення (участь у проведенні) спільних оперативних нарад керівного складу поліції з військовою адміністрацією, іншими правоохоронними органами тощо з питань підготовки до виконання службових завдань; здійснення спільних заходів з виконання спеціальних службових завдань; проведення спільних навчань, тренувань та занять; регулярний обмін (корегування) розрахунку сил та засобів Національної поліції, що залучаються до спільного виконання завдань під час воєнного стану, забезпечення поліції іншою необхідною інформацією; спільне патрулювання; проведення спільних заходів з метою забезпечення режиму воєнного стану в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць.

Належна правова регламентація правового режиму воєнного стану є основою для ефективного розмежування повноважень поліції, військової адміністрації, державних і правоохоронних органів, інших суб'єктів. Залежно від результатів цього розподілу може проводитися визначення раціонального складу та функціональної структури системи управління військового командування в умовах воєнного стану.

Правовими засадами діяльності Національної поліції, як суб'єкта забезпечення правового режиму воєнного стану, є система нормативно-правових актів (законодавче поле), які визначають юридичні підстави, порядок, межі діяльності Національної поліції, а також особливості її взаємодії з іншими органами державної влади та місцевого самоврядування. Поряд з цим, на сьогодні можливо доцільним є прийняття спеціального, окремого нормативно-правового акта, який би визначав особливості взаємодії поліції з військовими адміністраціями, правоохоронними органами, Збройними Силами, територіальною обороною з питань забезпечення публічного порядку і безпеки в умовах дії режиму воєнного стану.

Наступне питання стосується забезпечення особистої безпеки поліцейських під час виконання завдань в умовах воєнного стану. Особиста безпека працівників поліції наразі є одним з важливих чинників для успішного вирішення їх службових завдань, особливо в умовах виникнення надзвичайних ситуацій. Особисту безпеку працівників поліції слід розглядати як їх обов'язок, а не право. Забезпечення особистої безпеки – одна з основних функцій, яку виконують працівники поліції та яка може врятувати їм життя в умовах виникнення надзвичайних ситуацій. Тому саме забезпечення безпеки працівників поліції в умовах виникнення надзвичайних ситуацій є пріоритетним завданням як для самих працівників поліції, так і для суспільства та держави [8].

Крім того, важливо забезпечити поліцейським належні умови для отримання практичних навиків щодо надання домедичної допомоги та розуміння тих процесів, які будуть при цьому відбуватися в організмі постраждалого. При цьому ці знання та навички обов'язково повинні спиратись на усвідомлення ризику опинитись в екстремальних умовах, зокрема, так званого «вогневого» контакту з правопорушником [9].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що регламентація основних питань запровадження та дії правового режиму воєнного стану в Україні проведена доволі детально. Однак питання, пов'язані з організацією діяльності поліції та виконання нею службових завдань в умовах дії правового режиму воєнного стану потребують розвитку, конкретизації та систематизації з метою створення комплексної системи ноормативно-правових актів, спрямованих на детальну регламентацію діяльності Національної поліції в системі військового управління і забезпечення функціонування її складових в умовах правового режиму воєнного стану. Одним із головних завдань необхідно визначити недопущення надмірного обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина, зловживання повноваженнями з боку працівників поліції у процесі реалізації завдань поліції в умовах дії правового режиму воєнного стану, удосконалення механізмів взаємодії та розмежування повноважень поліції з органами державної влади та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Шляхом вирішення проблеми могло б бути комплексне, точне й чітке визначення, формулювання і нормативне закріплення у єдиному нормативно-правовому акті кола завдань, функцій і меж діяльності, прав та обов'язків і порядку дій Національної поліції під час воєнного стану. Це дозволило б удосконалити взаємодію та розмежування компетенції поліції, військових та правоохоронних органів та вдосконалити організаційні основи щодо забезпечення ефективного виконання заходів правового режиму воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про введення воєнного стану : указ Президента України від 24.02.2022 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>
2. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : указ Президента України від 17.05.2022 № 341. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3412022-42617>
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#top>
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. URL: <https://www.zakon.cc/law/document/read/389-19>
5. Нові підстави для перевірки поліцейським документів осіб та зупинення транспортних засобів. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/novi-pidstavu-perevirky-politsejskum-dokumentiv-osib-ta-zupynennya-transportnyh-zasobiv>
6. За 100 діб воєнного стану перевірили більше 38 тисяч громадян, які перетинали межі Буковини. URL: <https://poglyad.ua/ru/news/crime/za-100-dib-voennogo-stanu-perevirili-bilshe-38-tis-gromadyan-yaki-peretinali-mezhi-bukovini-424638>
7. У Нацполіції прозвітували про злочини і кримінальні справи за час воєнного стану. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-politsiya-viyna-spravy/31870345.html>
8. Безпека працівників Національної поліції в умовах надзвичайних ситуацій : навчальний посібник (В. Г. Грибан, А. Є. Фоменко, Д. Г. Казначеев, О. І. Бойко / за заг. ред. В. Г. Грибана). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 100 с.
9. Oksana Myslyva, Olena Nykyforova, Iuliia Kuntsevych. The modern methods of first aid (premedical care) teaching in the police institutions. *Philosophy, economics and law review*. 2021. Volume 1. No. 2. URL: [https://phei.r.duvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/04/2nd/Pherl%20Review_3_2-12122021-6%20\(2\)-15022022-219-231.pdf](https://phei.r.duvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/04/2nd/Pherl%20Review_3_2-12122021-6%20(2)-15022022-219-231.pdf)
10. Nalyvaiko L., Chanysheva G., Kozin S. Remuneration Of Public Servants In The Federal Republic Of Germany. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. № 4 (5). P. 228–232.
11. Nalyvaiko L., Marchenko O., Ilkov V. Conceptualisation of the Phenomenon of Corruption: International Practices and Ukrainian Experience. *Economic Annals – XXI*. 2018. № 172 (7–8). P. 32–37.
12. Kondratiuk O., Fedchak I., Lepekha O., Senyk S., Marets B. War on crime: From passive behaviour of an undercover agent to active forms of covert influence on accomplices of criminal activities. *Philosophy, economics and law review*. 2021. Volume 1. № 2. P. 150–172.